

Een piepklein wespje met grote gallen: de bosbesbronswesp

Bibiche Berkholt, EIS Kenniscentrum Insecten

De uit Noord-Amerika afkomstige bosbesbronswesp (*Hemadas nubilipennis*) is gesignaleerd in Nederland. De soort veroorzaakt grote gallen op bosbessen, waardoor de productie van dit fruit wordt aangetast. Tot dusver zijn deze gallen waargenomen op bosbesplantages in Noord-Brabant en Limburg, maar de verwachting is dat de soort zich verder zal uitbreiden over Nederland.

Klein insect

De volwassen bosbesbronswesp is een zeer klein insect van 2-3 millimeter groot. Het lijf is zwartglanzend, de poten en eerste antennesegmenten zijn roodbruin. De vleugels zijn transparant met een grote bruine vlek in het midden van de voorvleugels. De antennen zijn geknikt en bestaan uit dertien segmenten. De larven zijn klein en crèmekleurig en kunnen talrijk aanwezig zijn in de gal in aparte cellen, afhankelijk van hoeveel eitjes er gelegd zijn door het vrouwtje.

Hoe opvallend en lastig te determineren de insecten zijn, zo kenmerkend en gemakkelijk te vinden zijn de gallen die ze veroorzaken. Deze gallen zijn groot, niervormig en hebben meerdere kamers. Ze bevinden zich doorgaans aan de uiteinden van jonge takjes van de bosbes. Als de gal volgroeid is, is deze vlezig en rood en groen van kleur. Na volgroeing wordt de gal houtig en bruin van kleur en worden de galkamers dikker om de larven te beschermen tegen de vrieskou in de winter. Wanneer de larven in de lente verpoppen tot imago's maken ze kleine gaatjes in de gal om uit te kunnen sluipen. Door het zoeken en melden van deze gallen kan de verspreiding en de verwachte opmars in kaart worden gebracht.

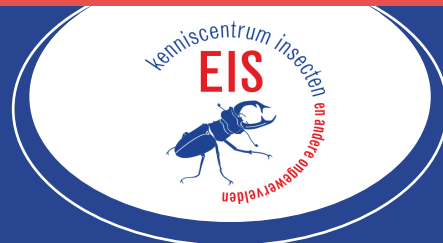
Bronswespen

De bosbesbronswesp behoort tot de superfamilie van de bronswespen (Chalcidoidea). Uit Nederland zijn meer dan duizend soorten bekend. Bronswespen zijn vernoemd naar de metaalachtige kleur die sommige soorten kunnen hebben, maar de meeste soorten zijn zwart. Het zijn onopvallende, minuscule sluipwespen met geknikte antennes. Ze leven als parasiet op of in andere insecten en planten, waarbij ze ook gallen op de planten kunnen vormen. Enkele soorten worden ingezet als biologische bestrijders tegen plaagdieren, zoals rupsen en bladluizen.

Nieuwe exoot

Van nature komt de bosbesbronswesp voor in het oostelijke deel van Noord-Amerika. De verspreiding vertoont overlap met de groeiplaatsen van diverse soorten bosbessen. Ook in Canada zijn populaties aangetroffen in bosbesplantages. De oorspronkelijke waardplant is de wilde bosbessoort *Vaccinium angustifolium*, maar de gallen worden ook aangetroffen op gecultiveerde bosbessoorten.

Volgroeide gal van bosbesbronswesp op wilde bosbes. De gal is groen en rood van kleur en niervormig. (Foto: Frank Hagens)

Volwassen exemplaar van de bosbesbronswesp. (Foto: Jean-Yves Rasplus)

Restant van de gal van de bosbesbronswesp. De imago's hebben gaatjes in de gal gecreëerd om uit te kunnen sluipen. (Foto: Frank Hagens)

Verspreiding van de bosbesbronswesp in Nederland. Tot dusver is de soort aangetroffen in Noord-Brabant en Limburg.

In Nederland zijn er vanaf 2019 waarnemingen gedaan van gallen van de bosbesbronswesp. Ze zijn sporadisch aangetroffen in de Castenrayse vennen bij Horst (Limburg). Daarnaast zijn er meerdere gallen aangetroffen op een bosbesplantage in Overloon (Noord-Brabant). In alle gevallen bevonden de gallen zich op Amerikaanse blauwe bes oftewel trosbosbes (*Vaccinium corymbosum*), een soort die naar Nederland is gehaald voor de productie van blauwe bessen. Het ligt voor de hand dat de bosbesbronswesp door de aanvoer van deze planten is meegekomen en zich heeft kunnen vestigen in ons land. Ook is het aannemelijk dat de soort zich zal verspreiden over meer gebieden in Nederland. De soort zal dan voornamelijk voorkomen op bosbesplantages en het is spannend of ook de inheemse *Vaccinium*-soorten (rode bosbes, blauwe bosbes, rijsbes, kleine veenbes) aangetast zullen gaan worden.

Schade

Het vrouwtje van de bosbesbronswesp veroorzaakt schade aan de bosbes door de wijze waarop de eitjes worden gelegd. Met haar legboor steekt ze de eitjes in jonge takjes. Hierna steekt ze met haar legboor een aantal keer in de top van de scheut, waardoor de stengel niet meer verder zal groeien. De gal die vervolgens ontstaat, zorgt voor een vermindering van vruchtknoppen en daardoor een kwalitatief en kwantitatief verminderde oogst van bosbessen.

De impact op de bosbesindustrie is klein wanneer de populatiedichtheden laag zijn. De aanwezige gallen kunnen gemakkelijk worden weggesnoeid, waardoor de populatie beheersbaar blijft. Wanneer er echter sprake is van grote populatiedichtheden en daarmee grote hoeveelheden gallen, lopen de kosten van het snoeien op. Telers zijn daardoor geneigd om de gevoelige bosbessoorten te vervangen door meer resistente cultivars.

Over mogelijke effecten op inheemse bosbessen in de natuur is niets bekend. We hopen hier in elk geval zicht op te krijgen door de mogelijke opmars in kaart te brengen. Wie de opvallende gallen tegenkomt, wordt dan ook verzocht deze met foto te melden op de gangbare waarnemingsites.

